

Tossa, més enllà de la postal

Text > ROSA MARIA GIL TORT

Hi ha dues referències bíbliques que han fet fortuna per definir el que Tossa ha estat en el món de l'art i la cultura. La primera, «Tossa, paradís blau», data del 1934. La devem al pintor i poeta rus Marc Chagall, que va arribar a Tossa fugint de la persecució antisemita i en va acabar xuclant totes les blavors. La segona, «Tossa, Babel de les Arts», és de Rafael Benet.

«Babel de les Arts» va ser la manera que Benet va trobar per definir aquell univers artístic que va esclatar, entre 1928 i 1935, quan desenes d'artistes europeus de primera línia van aterrar a Tossa, fugint del totalitarisme incipient i cercant nous llenguatges artístics a què aferrar-se. Tot va començar amb el pintor Créixams, i el seu reclam entre els amics de París, i Steyer, l'hostaler que ofería un espai lluny d'Alemanya, on ja tronava. I després els Johnstone, i l'hotelet blanc dissenyat per Fritz Marcus a la falda del turó que domina la badia.

I, entre tots, Benet, que gràcies a Créixams descobreix aquest poblet tan a prop i tan lluny de Barcelona, i hi planta tenda, fascinat per «l'ocre roig dels penya-segats, argent oxidat del mar, ressonàncies vellutades de verds negres de la nit banyada per la lluna». Hi trobem el pintor, que queda corprès

de tanta bellesa, i hi trobem el crític d'art i l'agut observador, i la possibilitat de difondre el que veu a la premsa, especialment a *La Veu de Catalunya*, a partir de 1933.

Benet escriu la crònica d'aquella primera onada, a voltes rosa, amb el retrat de cadascun dels protagonistes, amb el detall de qui hi ha compartit taula, barca i gandula al sol. El seu estil, la seva personalitat, la seva obra i també la vida que traspua. Tot en una foto fixa, que el 1933 té l'encant de la descoberta i que el 1934 ja comença a amanerar-se. La crònica ens guia per la història d'Europa del primer terç del segle xx i les seves conseqüències. Tot i que una part dels textos ja havien estat divulgats, la voluntat de Benet, el 1967, en reunir-los, anotar-los i revisar-los —i l'encert de Glòria Bosch i Susanna Portell en editar-los— ens convida a anar més enllà. Les editores, parlant del desafortunat final de la Casa Zügel, fan una reflexió que mereix aplicar-se a tot el món que descriu aquest llibre: com el patrimoni cultural ofereix la possibilitat de desplegar-hi moltes connexions i enllaços clau.

Darrere la imatge colorista de barrets, cabassos, teles, pinzells i pijames, hi ha la remor somorta del que passa. Assistim a un món que s'acaba, i que

ha la presència d'autors i personatges diversos, com ara Leopardi, Proust, Kafka, J. V. Foix, Ulisses, Homer, Abraham Mohino, William B. Yeats.

Al llibre llegim i escoltem, com un baix continu, paraules de la Bíblia, que l'autor usa amb naturalitat i respecte, integrades del tot en el text. En aquesta amalgama de sons, de pregàries i de records hi ha lligams amb les arts, perquè Joaquim Pijoan dibuixa i pinta. Una sensibilitat que, aquesta vegada, l'acosta a la poesia. Diria que es tracta d'una poesia que brolla de

tot el que ha viscut i ha imaginat, del que ha llegit i ha escoltat. Poesia amb la voluntat de fer visible una capacitat per a l'anàlisi i l'observació de la vida, de la soledat, de l'interior de cadascú. D'una vida que, d'un bon inici, va dedicar versos, segons ell maldestres, «per acompanyar el ramell de muguet que faria arribar a les tendres noies en flor del seu particular camí chez Swann, en aquella, llavors tan bucòlica, Vall d'Aro natal». Paraules que brollen de l'experiència, de l'observació i de la vida feta.

BENET, Rafael. *Tossa, Babel de les Arts (1933-1936)* [edició a cura de Glòria Bosch i Susanna Portell]. Girona: Diputació de Girona, 2023. 252 p. (Josep Pla)

ahora està covant l'ou de la serp. Benet percep l'amenaça al territori, i posa l'esperança en l'Assemblea de la Costa Brava. També la dificultat política de liderar projectes culturals, com el museu que inauguren el 1935. I l'episodi final, amb l'arribada dels cuirassats a la badia i l'embarcament de la majoria, fugint de la guerra, quan Georges Kars s'abraça a una Lola Bech adolescent aquell vespre de 1936, abans de salpar, i li diu: «Lola, perdem un món i un paradís. Mai més el podrem recuperar». Se suïcidà a Suïssa el 1944, encaçat per la Gestapo. Altres companys de platja i tertúlies finiren a les cambres de gas, i tots es dispersaren per no tornar. Aquí va arribar la guerra i després tot ja va ser una altra cosa.

PIJOAN, Joaquim. *Soc pas poeta, jo!* Barcelona: Stonberg Editorial, 2023. 93 p.